TIESAS SPRIEDUMS (trešā palāta)

2006. gada 13. jūlijā *

Apvienotās lietas no C-295/04 līdz C-298/04 par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši EKL 234. pantam,

ko *Giudice di pace di Bitonto* (Itālija) iesniedza ar lēmumu, kas pieņemts 2004. gada 30. jūnijā un kas Tiesā reģistrēts 2004. gada 13. jūlijā, tiesvedībās

Vincenzo Manfredi (C-295/04)

pret

Lloyd Adriatico Assicurazioni SpA,

* Tiesvedības valoda — itāļu.

Antonio Cannito (C-296/04)

pret

Fondiaria Sai SpA

un

Nicolò Tricarico (C-297/04),

Pasqualina Murgolo (C-298/04)

pret

Assitalia SpA.

TIESA (trešā palāta)

šādā sastāvā: palātas priekšsēdētājs A. Ross [*A. Rosas*], tiesneši J. Malenovskis [*J. Malenovský*], S. fon Bārs [*S. von Bahr*] (referents), E. Borgs-Bartets [*A. Borg Barthet*] un A. O'Kīfs [*A. Ó Caoimh*],

ģenerāladvokāts L. A. Hēlhuds [*L. A. Geelhoed*],
sekretāre L. Hjūleta [*L. Hewlett*], galvenā administratore,

ņemot vērā rakstveida procesu un tiesas sēdi 2005. gada 10. novembrī,

ņemot vērā apsvērumus, ko sniedza:

— *Assitalia SpA* (C-297/04 un C-298/04) vārdā — A. Papalardo [*A. Pappalardo*], M. Merola [*M. Merola*] un D. P. Domenikuči [*D. P. Domenicucci*], *avvocati*,

— Itālijas valdības vārdā — I. M. Bragulja [*I. M. Braguglia*], pārstāvis, kuram palīdz M. Fjorilli [*F. Fiorilli*], *avvocato dello Stato*,

— Vācijas valdības vārdā — K. Šulce-Bāra [*C. Schulze-Bahr*], pārstāve,

— Austrijas valdības vārdā — K. Pesendorfere [*C. Pesendorfer*], pārstāve,

— Eiropas Kopienu Komisijas vārdā — T. Hristoforu [*T. Christoforou*] un F. Amato [*F. Amato*], pārstāvji,

noklausījusies ģenerāladvokāta secinājumus tiesas sēdē 2006. gada 26. janvārī,

pasludina šo spriedumu.

Spriedums

1 Lūgumi sniegt prejudiciālu nolēmumu ir par to, kā interpretēt EKL 81. pantu.

2 Šie jautājumi ir tikuši uzdoti prasības par zaudējumu atlīdzību, ko Manfredi [*Manfredi*] cēla pret *Lloyd Adriatico Assicurazioni SpA*, Kanito [*Cannito*] pret *Fondiaria Sai SpA* un attiecīgi Trikariko [*Tricarico*] un Murgolo [*Murgolo*] pret *Assitalia SpA* (turpmāk tekstā — "*Assitalia*"), ietvaros, lai panāktu, ka šīs apdrošināšanas sabiedrības kompensē civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas prēmiju paaugstinājumus attiecībā uz transportlīdzekļu, kuģu un mopēdu izraisītajiem nelaimes gadījumiem (turpmāk tekstā — "*RC auto* apdrošināšana"), kas tika samaksāti sakarā ar minēto sabiedrību veiktajiem palielinājumiem, kas veikti saskaņā ar aizliegtu vienošanos, kuru par konkurenci un tirgu atbildīgā valsts iestāde (*Autorità garante della concorrenza e del mercato*, turpmāk tekstā — "*AGCM*") ir atzinusi par prettiesisku.

Atbilstošās valsts tiesību normas

3 1990. gada 10. oktobra Likuma Nr. 287 par noteikumiem konkurences un tirgus aizsardzībai (1990. gada 10. oktobra *Legge* Nr. 287 — *Norme per la tutela della concorrenza e del mercato*, 1990. gada 13. oktobra *GURI* Nr. 240; turpmāk tekstā — "Likums Nr. 287/90") 2. panta 2. punktā ir minētas aizliegtas vienošanās starp uzņēmumiem, kuru mērķis vai sekas izpaužas kā konkurences nepieļaušana, ierobežošana vai izkropļošana valsts tirgū vai nozīmīgā tā daļā.

4 Saskaņā ar šī paša 2. panta 1. punktu par "aizliegtu vienošanos" tiek uzskatīti nolīgumi uzņēmumu starpā un/vai saskaņotas darbības, kā arī lēmumi, pat ja tie ir tikuši pieņemti saskaņā ar konsorciju, uzņēmumu apvienību vai citu līdzīgu [tiesību] subjektu ārējiem vai iekšējiem normatīviem aktiem.

5 Atbilstoši Likuma Nr. 287/90 2. panta 3. punktam aizliegtās vienošanās nav spēkā un tās nerada nekādas tiesiskas sekas.

6 Šī likuma 33. panta 2. punktā ir precizēts, ka prasības par tiesību akta atcelšanu un par zaudējumu atlīdzību, kā arī prasības sakarā ar steidzamības pasākumu pieņemšanu attiecībā uz minētā likuma I–IV sadaļā minēto noteikumu, ieskaitot 2. pantu, pārkāpumiem jāceļ teritoriāli piekritīgajā *Corte d'appello* [Apelācijas tiesa].

Pamata prāva un prejudiciālie jautājumi

7 Ar 1999. gada 8. septembra un 10. novembra, kā arī 2000. gada 3. februāra lēmumiem *AGCM* uzsāka Likuma Nr. 287/90 2. pantā paredzēto pārkāpuma procedūru pret dažādām apdrošināšanas sabiedrībām, tostarp pret trīs atbildētājām pamata lietās. Šīm sabiedrībām tika pārmests, ka tās ir bijušas aizliegtās vienošanās par "ar dažādiem produktiem saistītu pārdošanu un informācijas apmaiņu starp konkurējošiem uzņēmumiem" dalībnieces. Attiecībā uz šīm lietām tikai tāda aizliegtā vienošanās, kas attiecas uz informācijas apmaiņu starp konkurējošiem uzņēmumiem, ir nozīmīga.

8 *AGCM* atzīmēja, ka pretēji tam, kā tas ir noticis pārējā Eiropas daļā, laikposmā no 1994. gada līdz 1999. gadam tā ir bijusi aculieciniece neparastam un pieaugošam obligāto *RC auto* apdrošināšanas prēmiju palielinājumam.

9 *AGCM* norādīja arī, ka pieejai *RC auto* apdrošināšanas polišu tirgum pastāv nozīmīgi šķēršļi, kas galvenokārt ir tikuši nodibināti sakarā ar vajadzību visā valstī noorganizēt efektīvu izplatīšanas tīklu un centru, kuri ir saistīti ar kompensācijām par apdrošināšanas gadījumiem, tīklu.

10 Procedūras *AGCM* laikā tā [savā rīcībā] ieguva dokumentāciju, no kuras bija redzams, ka starp daudzām *RC auto* apdrošināšanas sabiedrībām bija izplatīta plaša apmaiņa ar informāciju attiecībā uz visiem apdrošināšanas darbību aspektiem, proti, cenām, atlaidēm, iekasēšanām, apdrošināšanas gadījumu izmaksām un izplatīšanas izmaksām.

11 Savā 2000. gada 28. jūlija galīgajā lēmumā Nr. 8546 (I377) (2000. gada 14. augusta *Bolletino* 30/2000) *AGCM* konstatēja, ka attiecīgās apdrošināšanas sabiedrības ir pieņēmušas lēmumu par prettiesisku vienošanos par informācijas, kas attiecas uz apdrošināšanas sektoru, apmaiņu. Šīs vienošanās rezultātā šiem uzņēmumiem bija iespējams saskaņot un noteikt *RC auto* apdrošināšanas prēmijas tādā veidā, ka klientiem tika noteikts būtisks prēmiju palielinājums, kas nebija pamatots ar tirgus nosacījumiem un no kā patērētāji nevarēja izvairīties.

12 Apdrošināšanas sabiedrību apstrīdēto *AGCM* lēmumu pēc būtības apstiprināja *Tribunale amministrativo regionale per il Lazio* [Lacio Reģionālā administratīvā tiesa] un *Consiglio di Stato* [Valsts padome].

13 Prasītājas pamata lietās attiecīgi cēla prasības *Giudice di pace di Bitonto* [Bitonto Miertiesa], lai panāktu, ka katrai no attiecīgajām apdrošināšanas sabiedrībām tiktu piespriests atlīdzināt prēmiju palielinājumu, kas tika samaksāts saskaņā ar vienošanos, ko par prettiesisku bija atzinusi *AGCM*.

14 No *Assitalia* apsvērumiem izriet, ka saskaņā ar prasītāju pamata lietās teikto *AGCM* veiktās izmeklēšanas rezultātā atklājās, ka *RC auto* apdrošināšanas polišu vidējā cena bija par 20 % augstāka salīdzinājumā ar cenu, kāda šīm polisēm būtu bijusi, ja apdrošināšanas sabiedrību konkurējošā rīcība nebūtu tikusi mainīta saskaņotas

darbības rezultātā. Tādējādi ar sabiedrību, kuras piedalījās šajā darbībā, izdarīto pārkāpumu galapatērētājiem ir radīts zaudējums, kas pastāv tieši *RC auto* apdrošināšanas prēmijas samaksā, kas ir vidēji par 20 % lielāka par maksu, kāda tiem būtu bijusi jāmaksā, nepastāvot konkurences tiesību normu pārkāpumam.

15 Apdrošināšanas sabiedrības pamata lietās it īpaši uzsver *Giudice di pace di Bitonto* kompetences trūkumu atbilstoši Likuma Nr. 287/90 33. pantam, kā arī atprasījuma tiesību un/vai tiesību uz zaudējumu atlīdzību noilgumu.

16 Iesniedzējtiesa uzskata, ka tiktāl, ciktāl citu dalībvalstu apdrošināšanas sabiedrības, kuras veic savas darbības arī Itālijā, arī ir bijušas tādu vienošanos dalībnieces, par kurām *AGCM* uzlikusi sodu, ar izvirzīto aizliegto vienošanos tiek pārkāpts ne vien Likuma Nr. 287/90 2. pants, bet arī EKL 81. pants, kura 2. punktā ietvertie visi aizliegtie nolīgumi un vienošanās ir atzīstami par spēkā neesošiem.

17 Tātad visas trešās personas, ieskaitot patērētāju un pakalpojuma gala lietotāju, var uzskatīt, ka tām ir tiesības atsaukties uz EKL 81. pantā noteiktās aizliegtās vienošanās spēkā neesamību un pieprasīt nodarīto zaudējumu atlīdzību gadījumā, kad pastāv cēloņskarība starp aizliegto vienošanos un nodarītajiem zaudējumiem.

18 Ja tas tā ir, tad tāds noteikums kā Likuma Nr. 287/90 33. pants varētu tikt uzskatīts par pretrunā esošu Kopienu tiesībām. Tiesāšanās laiks un izdevumi, kas saistīti ar tiesvedību *Corte d'appello*, būtu attiecīgi daudz garāks un daudz lielāki par tiem, kas attiecas uz tiesvedību *Giudice di pace*, un tas varētu apdraudēt EKL 81. panta efektivitāti.

19 Iesniedzējtiesai ir arī šaubas par valsts tiesībās noteiktā prasības par zaudējumu atlīdzināšanu noilguma termiņa un izmaksājamās kompensācijas summas saderīgumu ar EKL 81. pantu.

20 Šādos apstākļos lietās no C-295/04 līdz C-297/04 *Giudice di pace di Bitonto* nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

"1) Vai EKL 81. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka tas atzīst par spēkā neesošu apdrošināšanas sabiedrību starpā pastāvošu aizliegtu vienošanos vai saskaņotu darbību, ko veido savstarpēja informācijas apmaiņa, kas rada tādu iespēju palielināt *RC auto* apdrošināšanas [polišu] prēmijas, kas nav pamatota ar tirgus apstākļiem, ņemot vērā faktu, ka šo aizliegto vienošanos vai saskaņoto darbību dalībnieki ir bijuši uzņēmumi no vairākām dalībvalstīm?

2) Vai EKL 81. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka tas dod tiesības trešām personām, kurām ir būtiskas tiesiskas intereses, atsaukties uz šajā Kopienas noteikumā aizliegtās vienošanās vai saskaņotās darbības spēkā neesamību un šajā sakarā pieprasīt radušos zaudējumu atlīdzību gadījumos, kad pastāv cēloņsakarība starp aizliegto vienošanos vai saskaņoto darbību un zaudējumu?

3) Vai EKL 81. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka uz šo pantu balstītas prasības par zaudējumu atlīdzību noilguma termiņš sākas dienā, kad lēmums par aizliegto vienošanos vai saskaņoto darbību ticis pieņemts, vai dienā, kad aizliegtā vienošanās vai saskaņotā darbība tikusi izbeigta?

4) Vai EKL 81. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka tad, ja valsts tiesa saskata, ka [zaudējumu] atlīdzība, kas var tikt izmaksāta atbilstoši valsts tiesību aktiem, katrā ziņā ir zemāka nekā zaudējumus radījušā uzņēmuma, kas bijis aizliegtās vienošanās vai saskaņotās darbības dalībnieks, ekonomiskais ieguvums, tai cietušajai pusei pēc savas iniciatīvas jāpiešķir zaudējumu atlīdzība ar soda raksturu, tādējādi padarot atlīdzināmo [zaudējumu] summu lielāku par uzņēmuma ieguvumu, lai atturētu no lēmumu par EKL 81. pantā ietverto aizliegto vienošanos un saskaņotu darbību pieņemšanas?"

21 Lietā C-298/04 *Giudice di pace di Bitonto* nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

"1) Vai EKL 81. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka tas atzīst par spēkā neesošu apdrošināšanas sabiedrību starpā pastāvošu aizliegtu vienošanos vai saskaņotu darbību, ko veido savstarpēja informācijas apmaiņa, kas rada iespēju palielināt *RC auto* apdrošināšanas [polišu] prēmijas, kas nav pamatota ar tirgus apstākļiem, ņemot vērā faktu, ka šo aizliegto vienošanos vai saskaņoto darbību dalībnieki ir bijuši uzņēmumi no vairākām dalībvalstīm?

2) Vai EKL 81. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka tas nepieļauj tādas valsts tiesību normas piemērošanu, kas ir analoga Itālijas likuma [Nr. 287/1990] 33. pantam, saskaņā ar kuru trešās personas var prasīt zaudējumu atlīdzību sakarā ar Kopienas un valsts tiesību normu par konkurenci izkropļojošu vienošanos pārkāpumu citā tiesā, nevis tiesā, kuras kompetencē parasti ir izskatīt (šāda apmēra) prasības, līdz ar to būtiski palielinot tiesāšanās izdevumus un tiesāšanās laiku?

3) Vai EKL 81. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka tas trešām personām, kurām ir būtiskas tiesiskas intereses, dod tiesības atsaukties uz šajā Kopienas noteikumā

aizliegtās vienošanās vai saskaņotās darbības spēkā neesamību un šajā sakarā pieprasīt radušos zaudējumu atlīdzību gadījumos, kad pastāv cēloņskarība starp aizliegto vienošanos vai saskaņoto darbību un zaudējumu?

4) Vai EKL 81. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka ar šo pantu pamatotas prasības par zaudējumu atlīdzību noilguma termiņš sākas dienā, kad lēmums par aizliegto vienošanos vai saskaņoto darbību ticis pieņemts, vai dienā, kad aizliegtā vienošanās vai saskaņotā darbība tikusi izbeigta?

5) Vai EKL 81. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka tad, ja valsts tiesa saskata, ka zaudējumu atlīdzība, kas var tikt izmaksāta atbilstoši valsts tiesību aktiem, ir zemāka nekā zaudējumus radījusī, kas ir bijusi aizliegtas vienošanās vai saskaņotās darbības dalībnieka ekonomisks ieguvums, tai cietušajai pusei pēc savas iniciatīvas jāpiešķir zaudējumu atlīdzība ar soda raksturu, tādējādi padarot atlīdzināmo [zaudējumu] summu lielāku par uzņēmuma ieguvumu, lai atturētu no lēmumu par EKL 81. pantā ietverto aizliegtu vienošanos un saskaņotu darbību pieņemšanas?"

22 Ar Tiesas priekšsēdētāja 2004. gada 28. septembra rīkojumu lietas no C-295/04 līdz C-298/04 tika apvienotas rakstveida un mutvārdu procesam, kā arī sprieduma taisīšanai.

Par prejudiciālo jautājumu pieņemamību

Tiesai iesniegtie apsvērumi

23 *Assitalia* norāda, ka, pirmkārt, prejudiciālo jautājumu pamatā esošais faktiskais un tiesiskais apstākļu izklāsts nav pietiekams un ir tik neskaidrs, ka tas visām potenciāli

iesaistītajām personām neļauj adekvāti izteikt savus apsvērumus šajā sakarā, nedz arī Tiesai sniegt noderīgu atbildi uz šiem jautājumiem.

24 Otrkārt, *Assitalia* apgalvo, ka *Giudice di pace di Bitonto* izvirzītie prejudiciālie jautājumi ir nepieņemami tiktāl, ciktāl tie paredz tādas EK līguma normas interpretāciju, kas acīmredzami nav piemērojama pamata lietās.

25 Attiecīgās aizliegtās vienošanās pamata lietās sekas aprobežojas ar Itālijas teritoriju, un līdz ar to nav ticis nodarīts ievērojams kaitējums tirdzniecībai starp dalībvalstīm EKL 81. panta nozīmē (skat. it īpaši Tiesas 1999. gada 21. janvāra spriedumu apvienotajās lietās C-215/96 un C-216/96 *Bagnasco* u.c., *Recueil*, I-135. lpp.). Turklāt par EKL 81. panta nepiemērošanu nav tikuši celti iebildumi valsts tiesās un uz Likuma Nr. 287/90 2. pantu balstītais *AGCM* lēmums ir kļuvis galīgs. Turklāt Likuma Nr. 287/90 1. panta 1. punktā ir precizēts, ka tā noteikumi "attiecas uz tām aizliegtajām vienošanām, dominējoša stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu un uzņēmumu koncentrācijām, kas neietilpst [EKL 81. panta] un/vai [EKL 82. panta], regulu [..] vai Kopienu tiesību aktu, kuriem ir salīdzināma normatīva iedarbība, piemērošanas jomā".

Tiesas vērtējums

26 Jāatgādina, ka saskaņā ar pastāvīgo judikatūru, Tiesai un valsts tiesām sadarbojoties atbilstoši EKL 234. pantam, tikai valsts tiesai, kas izskata prāvu un kas ir atbildīga par pieņemamo tiesas nolēmumu, ņemot vērā lietas īpašo raksturu, jānovērtē gan tas, cik lielā mērā prejudiciālais nolēmums ir nepieciešams sprieduma taisīšanai, gan arī Tiesai uzdoto jautājumu atbilstība. Tādējādi, tā kā uzdotie prejudiciālie jautājumi ir par Kopienu tiesību interpretāciju, Tiesai principā ir jāpieņem lēmums (skat. it īpaši Tiesas 1995. gada 15. decembra spriedumu lietā C-415/93 *Bosman*, *Recueil*,

I-4921. lpp., 59. punkts, un 2005. gada 10. novembra spriedumu lietā C-316/04 *Stichting Zuid-Hollandse Milieufederatie*, Krājums, I-9759. lpp., 29. punkts).

27 Tiesa tomēr ir norādījusi arī, ka izņēmuma gadījumos tai, lai pārbaudītu savu kompetenci, ir jāpārbauda apstākļi, kādos valsts tiesa pie tās ir vērsusies (šajā sakarā skat. 1981. gada 16. decembra spriedumu lietā 244/80 *Foglia*, *Recueil*, 3045. lpp., 21. punkts). [Tiesa] var atteikties pieņemt lēmumu par valsts tiesas uzdotu prejudiciālo jautājumu tikai tad, ja ir acīmredzams, ka prasītajai Kopienu tiesību interpretācijai nav nekāda sakara ar pamata prāvā pastāvošo faktisko situāciju vai tās priekšmetu, ja problēma ir hipotētiska vai ja Tiesai nav darīti zināmi faktiskie vai tiesiskie apstākļi, kas vajadzīgi, lai atbilstoši atbildētu uz tai uzdotajiem jautājumiem (skat. it īpaši iepriekš minētos spriedumus lietā *Bosman*, 61. punkts, un lietā *Stichting Zuid-Hollandse Milieufederatie*, 30. punkts).

28 Šajā lietā nav neviena no šiem gadījumiem.

29 Šajā sakarā ir jāatzīst, pirmkārt, ka ar iesniedzējtiesas lēmumu, kā arī ar rakstveida un mutiskajiem apsvērumiem Tiesai ir sniegta pietiekama informācija, kas tai ļauj interpretēt Kopienu tiesību normas, runājot par situāciju, kas ir pamata prāvas priekšmets (skat. it īpaši Tiesas 1994. gada 3. marta spriedumu lietā C-316/93 *Vaneetveld*, *Recueil*, I-763. lpp., 14. punkts, un 1999. gada 21. septembra spriedumu lietā C-378/97 *Wijsenbeek*, *Recueil*, I-6207. lpp., 21. punkts).

30 Otrkārt, pretēji tam, ko apgalvo *Assitalia*, nav acīmredzami, ka EKL 81. panta interpretācijai nav nekāda sakara ar pamata prāvas faktisko situāciju vai priekšmetu. Tātad *Assitalia* izvirzītais iebildums par šī panta nepiemērojamību pamata lietām neattiecas uz šo lietu pieņemamību, bet attiecas uz pirmo jautājumu pēc būtības.

31 Turklāt jāatgādina, ka EKL 81. un 82. pants ir sabiedriskās kārtības noteikumi, kas valsts tiesām ir jāpiemēro pēc savas iniciatīvas (šajā sakarā skat. Tiesas 1999. gada 1. jūnija spriedumu lietā C-126/97 *Eco Swiss, Recueil*, I-3055. lpp., 39. un 40. punkts).

32 No tā izriet, ka prejudiciālie jautājumi ir pieņemami.

Par pirmo jautājumu lietās no C-295/04 līdz C-298/04

33 Ar savu pirmo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā jautā, vai tāda apdrošināšanas sabiedrību starpā pastāvoša aizliegta vienošanās vai saskaņota darbība kā pamata lietā pastāvošā, ko veido savstarpēja informācijas apmaiņa, kā rezultātā var palielināt *RC auto* apdrošināšanas prēmijas, kas nav pamatota ar tirgus apstākļiem un kas ir valsts tiesību normu par konkurences aizsardzību pārkāpums, var būt arī EKL 81. panta pārkāpums, it īpaši ņemot vērā, ka aizliegtās vienošanās vai saskaņotās darbības dalībnieki ir bijuši uzņēmumi no vairākām dalībvalstīm.

Tiesai iesniegtie apsvērumi

34 *Assitalia* ierosina Tiesai atbildēt, ka, ņemot vērā jautājuma pilnībā vispārējo veidu un palīgraksturu, nav iespējams sniegt noderīgu atbildi attiecībā uz EKL 81. panta piemērošanu.

35 Itālijas valdība uzskata, ka EKL 81. pants nav attiecināms uz tādu aizliegto vienošanos, kāda tā ir pamata lietā. Lai uz darbību, kas vērsta pret konkurenci, attiektos Kopienu tiesiskais regulējums, ir jāizpilda virkne kritēriju, kas ir plašāki par vienkārši citu dalībvalstu uzņēmumu piedalīšanos.

36 Eiropas Kopienu Komisija apgalvo, ka EKL 81. pants ir jāinterpretē tādā nozīmē, ka tas aizliedz tāda veida aizliegtu vienošanos vai saskaņotu darbību starp uzņēmumiem, kuru rezultātā tiek ierobežota konkurence, ja, pamatojoties uz faktiskiem vai tiesiskiem apstākļiem, ir iespējams ar pietiekamu ticamības pakāpi paredzēt, ka tās var tieši vai netieši, faktiski vai potenciāli ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm. Apstāklis, ka daži uzņēmumi no citām dalībvalstīm ir bijuši šo aizliegto vienošanos vai šīs saskaņotās darbības dalībnieki, pats par sevi nav pietiekams, lai secinātu, ka minētā aizliegtā vienošanās vai saskaņotā darbība šādi ietekmē tirdzniecību starp dalībvalstīm.

Tiesas vērtējums

37 Kopumā ir jāatzīst, ka pretēji tam, kā to apgalvo *Assitalia*, šis jautājums ir pietiekami precīzs, lai ļautu Tiesai sniegt iesniedzējtiesai noderīgu atbildi.

38 Turpinājumā ir jāatgādina, ka saskaņā ar pastāvīgo judikatūru Kopienu tiesības un valsts tiesības jautājumā par konkurenci ir piemērojamas paralēli, ņemot vērā, ka tajās aizliegtās darbības tiek apskatītas no dažādiem aspektiem. EKL 81. pantā un EKL 82. pantā tās tiek apskatītas no to šķēršļu, kas var rasties tirdzniecībai starp dalībvalstīm, perspektīvas, savukārt valsts tiesiskajā regulējumā tās apskata, pamatojoties uz šim regulējumam piemītošajiem specifiskajiem apsvērumiem, un

izvērtē aizliegtās darbības tikai no šāda aspekta (skat. it īpaši Tiesas 1969. gada 13. februāra spriedumu lietā 14/68 *Wilhelm* u.c., *Recueil*, 1. lpp., 3. punkts; 1980. gada 10. jūlija spriedumu apvienotajās lietās 253/78 un no 1/79 līdz 3/79 *Giry* un *Guerlain* u.c., *Recueil*, 2327. lpp., 15. punkts, un 2003. gada 9. septembra spriedumu lietā C-137/00 *Milk Marque* un *National Farmer's Union*, *Recueil*, I-7975. lpp., 61. punkts).

39 Tāpat ir jāatgādina, ka EKL 81. panta 1. punktam un EKL 82. pantam ir tieša iedarbība attiecībās starp privātpersonām un tie attiecīgajiem tiesību subjektiem rada tiesības, kuras valsts tiesām ir jāaizsargā (skat. Tiesas 1974. gada 30. janvāra spriedumu lietā 127/73 *BRT* un *SABAM*, sauktu par *"BRT I"*, *Recueil*, 51. lpp., 16. punkts; 1997. gada 18. marta spriedumu lietā C-282/95 P *Guérin automobiles*/Komisija, *Recueil*, I-1503. lpp., 39. punkts, un 2001. gada 20. septembra spriedumu lietā C-453/99 *Courage* un *Crehan*, *Recueil*, I-6297. lpp., 23. punkts), un ka Kopienu tiesību pārākums paredz, ka jebkurš tāds valsts tiesību noteikums, kas ir pretrunā ar Kopienu tiesību normu, neatkarīgi no tā, vai tas ir ticis pieņemts pirms vai pēc šīs Kopienu tiesību normas, ir jāatstāj nepiemērots (skat. it īpaši Tiesas 2003. gada 9. septembra spriedumu lietā C-198/01 *CIF*, *Recueil*, I-8055. lpp., 48. punkts).

40 Tomēr, kā tas izriet jau no EKL 81. panta un EKL 82. panta redakcijas, lai aizliegtas vienošanās vai stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas gadījumā varētu piemērot Kopienu tiesību normas par konkurenci, tai ir jābūt tādai, kuras rezultātā var tikt ietekmēta tirdzniecība starp dalībvalstīm.

41 Par šī nosacījuma par ietekmi uz tirdzniecību starp dalībvalstīm interpretācijas un piemērošanas sākuma punktu ir jāuzskata šī nosacījuma mērķis — noteikt jautājumā par konkurences tiesisko regulējumu robežu starp jomām, uz kurām attiecas Kopienu tiesības, attiecībā pret tām, uz kurām attiecas dalībvalsts tiesības. Tādējādi Kopienu tiesību jomā ietilpst jebkura aizliegta vienošanās vai darbība, kas var ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm tādā nozīmē, ka tā var traucēt vienota tirgus starp dalībvalstīm mērķu realizāciju, it īpaši nodalot valstu tirgus vai (iz)mainot konkurences uzbūvi kopējā tirgū (šajā sakarā skat. Tiesas 1979. gada 31. maija spriedumu lietā 22/78 *Hugin*/Komisija, *Recueil*, 1869. lpp., 17. punkts, un 2001. gada 25. oktobra spriedumu lietā C-475/99 *Ambulanz Glöckner*, *Recueil*, I-8089. lpp., 47. punkts).

42 Lai lēmums, līgums vai darbība varētu būt tādi, kuru rezultātā tiek ietekmēta tirdzniecība starp dalībvalstīm, ar pietiekamu ticamības pakāpi, pamatojoties uz faktiskiem vai tiesiskiem apstākļiem, ir jābūt iespējamam paredzēt, ka tie var tieši vai netieši, šobrīd vai potenciāli ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm, un tam ir jānotiek tādā veidā, lai liktu bažīties, ka to rezultātā var tikt radīti šķēršļi kopēja tirgus izveidei starp dalībvalstīm (skat. Tiesas 1985. gada 11. jūlija spriedumu lietā 42/84 *Remia* u.c./Komisija, *Recueil*, 2545. lpp., 22. punkts, un iepriekš minēto spriedumu lietā *Ambulanz Glöckner*, 48. punkts). Turklāt šai ietekmei ir jābūt nozīmīgai (Tiesas 1998. gada 28. aprīļa spriedums lietā C-306/96 *Javico*, *Recueil*, I-1983. lpp., 16. punkts).

43 Tādējādi ietekme uz Kopienas iekšējo tirdzniecību parasti izriet no vairāku apstākļu apvienojuma, kuriem, katram atsevišķi ņemtam, nav noteikti jābūt noteicošiem (skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *Bagnasco* u.c., 47. punkts, un Tiesas 2004. gada 29. aprīļa spriedumu lietā C-359/01 P *British Sugar*/Komisija, *Recueil*, I-4933. lpp., 27. punkts).

44 Šajā ziņā, pirmkārt, ir jāatzīst, kā to pamatoti izdarījis ģenerāladvokāts savu secinājumu 37. punktā, ka tas vien, ka starp valsts līmeņa aizliegtās vienošanās dalībniekiem bijuši uzņēmumi arī no citām dalībvalstīm, ir būtisks apstāklis veicamajā vērtējumā, bet pats par sevi tas nav noteicošs, lai varētu secināt, ka ir ticis izpildīts nosacījums par ietekmi uz tirdzniecību starp dalībvalstīm.

45 Otrkārt, tas, ka aizliegtā vienošanās ir bijusi par produktu tirdzniecību tikai vienā dalībvalstī, nav pietiekami, lai izslēgtu varbūtību, ka tirdzniecība starp dalībvalstīm varētu tikt ietekmēta (skat. Tiesas 1989. gada 11. jūlija spriedumu lietā 246/86 *Belasco* u.c./Komisija, *Recueil*, I-2117. lpp., 33. punkts). Pašas aizliegtās vienošanās, kas attiecas uz dalībvalsts teritoriju kopumā, sekas izpaužas kā tirgus sadalīšanas pastiprināšana valsts mērogā, šādi kavējot Līguma vēlamo ekonomisko savstarpējo mijiedarbību (Tiesas 1972. gada 17. oktobra spriedums lietā 8/72 *Vereeniging van Cementhandelaren*/Komisija, *Recueil*, 977. lpp., 29. punkts; iepriekš minētais

spriedums lietā *Remia* u.c./Komisija, 22. punkts, un 1998. gada 18. jūnija spriedums lietā C-35/96 Komisija/Itālija, *Recueil*, I-3851. lpp., 48. punkts).

46 Turklāt jautājumā par pakalpojumiem Tiesa jau ir nospriedusi, ka ietekme uz tirdzniecību starp dalībvalstīm var izpausties tādējādi, ka attiecīgās darbības tiek organizētas tādā veidā, ka kopējais tirgus tiek sadalīts un tiek ierobežota pakalpojumu sniegšanas brīvība, kas ir viens no Līguma mērķiem (skat. Tiesas 1988. gada 4. maija spriedumu lietā 30/87 *Bodson*, *Recueil*, 2479. lpp., 24. punkts, un iepriekš minēto spriedumu lietā *Ambulanz Glöckner*, 49. punkts).

47 Valsts tiesai ir jāpārbauda, vai, ņemot vērā attiecīgajam valsts tirgum raksturīgās iezīmes, pastāv pietiekama ticamības pakāpe attiecībā uz to, ka attiecīgā aizliegtā vienošanās vai saskaņotā darbība pamata lietā varētu tieši vai netieši, faktiski vai potenciāli ietekmēt *RC auto* apdrošināšanas polišu pārdošanu attiecīgajā dalībvalstī no citu tirgus dalībnieku puses un ka šī ietekme ir nozīmīga.

48 Tomēr Tiesa, lemjot sakarā ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, var vajadzības gadījumā sniegt precizējumus, lai palīdzētu valsts tiesai tās interpretācijā (skat. it īpaši 2002. gada 17. oktobra spriedumu lietā C-79/01 *Payroll* u.c., *Recueil*, I-8923. lpp., 29. punkts).

49 Šajā ziņā ir jāatgādina, ka saskaņā ar pastāvīgo judikatūru, tā kā attiecīgais tirgus ir atvērts citu dalībvalstu tirgus dalībnieku pakalpojumu sniegšanai, aizliegtās vienošanās par valsts cenu dalībnieki var saglabāt savu tirgus daļu tikai tad, ja tie sevi aizsargā no ārvalstu konkurences (skat. attiecībā uz importu iepriekš minētos spriedumus lietā *Belasco* u.c./Komisija, 34. punkts, un lietā *British Sugar*/Komisija, 28. punkts).

50 Iesniedzējtiesas lēmumā ir norādīts, ka *AGCM* ir atzīmējusi, ka pieejai *RC auto* apdrošināšanas polišu tirgum pastāv nozīmīgi šķēršļi, kas galvenokārt ir tikuši nodibināti sakarā ar vajadzību visā Itālijā noorganizēt efektīvu izplatīšanas tīklu un to centru tīklu, kas saistīti ar kompensācijām. Tomēr iesniedzējtiesa arī atzīmē, ka apdrošināšanas kompānijas no citām dalībvalstīm, kuras arī veic savas darbības Itālijā, arī ir bijušas tādu vienošanos dalībnieces, par kurām *AGCM* uzlikusi sodu. Tādējādi šķiet, ka runa ir par tirgu, kas ir atvērts citu dalībvalstu apdrošināšanas kompāniju pakalpojumiem, kaut arī minēto šķēršļu rezultātā šī pakalpojumu sniegšana ir grūtāka.

51 Pastāvot šādiem nosacījumiem, iesniedzējtiesai it īpaši ir jānoskaidro, vai jau pašai aizliegtas vienošanās vai saskaņotas darbības esamībai var būt atturoša ietekme uz citu dalībvalstu apdrošināšanas kompānijām, kuras neveic savu darbību Itālijā, tostarp ļaujot saskaņot un noteikt *RC auto* apdrošināšanas prēmijas tādā līmenī, kādā šāda [veida] apdrošināšanas pārdošana no šo kompāniju puses neatmaksātos (šajā sakarā skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *British Sugar*, 29. un 30. punkts).

52 Tādējādi uz pirmo jautājumu lietās no C-295/04 līdz C-298/04 ir jāatbild, ka tāda apdrošināšanas sabiedrību starpā pastāvoša aizliegta vienošanās vai saskaņota darbība kā pamata lietā, ko veido savstarpēja informācijas apmaiņa, kā rezultātā var palielināt *RC auto* apdrošināšanas prēmijas, kas nav pamatota ar tirgus apstākļiem un kas ir valsts tiesību normu par konkurences aizsardzību pārkāpums, var būt arī EKL 81. panta pārkāpums, ja, ņemot vērā attiecīgā valsts tirgus raksturīgās pazīmes, pastāv pietiekama ticamības pakāpe, ka attiecīgā aizliegtā vienošanās vai saskaņotā darbība pamata lietā varētu tieši vai netieši, šobrīd vai potenciāli ietekmēt *RC auto* apdrošināšanas polišu pārdošanu attiecīgajā dalībvalstī no citu tirgus dalībnieku puses un ka šī ietekme ir nozīmīga.

Par otro jautājumu lietās no C-295/04 līdz C-297/04 un trešo jautājumu lietā C-298/04

53 Ar šo jautājumu, kas ir jāizskata pirms otrā jautājuma lietā C-298/04, iesniedzējtiesa būtībā jautā, vai EKL 81. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka tas dod tiesības ikvienai personai atsaukties uz šajā Kopienas noteikumā aizliegtās vienošanās vai saskaņotās darbības spēkā neesamību un pieprasīt šajā sakarā radušos zaudējumu atlīdzību gadījumos, kad pastāv cēloņsakarība starp aizliegto vienošanos vai saskaņoto darbību un minētajiem zaudējumiem.

Tiesai iesniegtie apsvērumi

54 *Assitalia* ierosina Tiesai atbildēt apstiprinoši, tomēr atgādinot, ka, iztrūkstot Kopienu tiesiskajam regulējumam šajā jautājumā, katras dalībvalsts iekšējās tiesību sistēmas ziņā ir noteikt kompetentās tiesas un tiesvedības procesuālos noteikumus, kam jānodrošina tiesību, kuras tiesību subjektiem piešķir Kopienu tiesības, aizsardzība, ar nosacījumu, ka šajos noteikumos tiek ievērots līdzvērtības princips un efektivitātes princips (skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *Courage* un *Crehan*, 29. punkts).

55 Saskaņā ar Vācijas valdības un Komisijas teikto EKL 81. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka tas dod tiesības trešām personām, kurām ir būtiskas tiesiskas intereses, atsaukties uz šajā Kopienas noteikumā aizliegtās vienošanās vai saskaņotas darbības spēkā neesamību un pieprasīt šajā sakarā radušos zaudējumu atlīdzību gadījumos, kad pastāv cēloņsakarība starp aizliegto vienošanos vai saskaņoto darbību un zaudējumiem.

Tiesas vērtējums

56 Vispirms ir jāatgādina, ka EKL 81. panta 2. punktā ir paredzēta visu nolīgumu un lēmumu, kas ir aizliegti saskaņā ar EKL 81. pantu, spēkā neesamība.

57 No pastāvīgās judikatūras izriet, ka šī spēkā neesamība, uz ko ikviens var atsaukties, tiesai ir saistoša, ja ir izpildīti EKL 81. panta 1. punkta piemērošanas nosacījumi, un tiktāl, ciktāl attiecīgais nolīgums nepamato izņēmuma attiecināšanu saskaņā ar EKL 81. panta 3. punktu (par šo pēdējo jautājumu skat. it īpaši Tiesas 1969. gada 9. jūlija spriedumu lietā 10/69 *Portelange*, *Recueil*, 309. lpp., 10. punkts). EKL 81. panta 2. punktā paredzētā spēkā neesamība ir absolūta; nolīgums, kas nav spēkā saskaņā ar šo noteikumu, attiecībās starp līgumslēdzējiem nav juridiski saistošs un to nevar izmantot pret trešām personām (skat. Tiesas 1971. gada 25. novembra spriedumu lietā 22/71 *Béguelin*, *Recueil*, 949. lpp., 29. punkts). Turklāt šī spēkā neesamība var ietekmēt visas attiecīgā nolīguma vai lēmuma sekas pagātnē vai nākotnē (skat. 1973. gada 6. februāra spriedumu lietā 48/72 *Brasserie de Haecht*, *Recueil*, 77. lpp., 26. punkts, un iepriekš minēto spriedumu lietā *Courage* un *Crehan*, 22. punkts).

58 Turklāt, kā tas ir ticis atgādināts šī sprieduma 39. punktā, EKL 81. panta 1. punktam ir tieša iedarbība attiecībās starp privātpersonām un tas attiecīgajiem tiesību subjektiem rada tiesības, kuras valsts tiesām ir jāaizsargā.

59 No tā izriet, ka jebkura persona ir tiesīga vērsties tiesā par EKL 81. panta pārkāpumu (skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *Courage* un *Crehan*, 24. punkts) un tātad atsaukties uz šajā pantā aizliegtās vienošanās vai saskaņotās darbības spēkā neesamību.

60 Otrkārt, attiecībā uz iespēju prasīt atlīdzināt zaudējumus, kas radušies tāda līguma vai darbības, kas var ierobežot vai izkropļot konkurenci, rezultātā, ir jāatgādina, ka

EKL 81. panta pilnīgā iedarbība un it īpaši tā 1. punktā minētā aizlieguma lietderīgā iedarbība varētu tikt apdraudēta, ja neviena persona nevarētu prasīt atlīdzināt zaudējumus, kas radušies tāda līguma vai darbības, kas var ierobežot vai izkropļot konkurenci, rezultātā (skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *Courage* un *Crehan*, 26. punkts).

61 No tā izriet, ka ikviena persona ir tiesīga prasīt šajā sakarā radušos zaudējumu atlīdzību gadījumos, kad pastāv cēloņsakarība starp minētajiem zaudējumiem un EKL 81. pantā aizliegto vienošanos vai saskaņoto darbību.

62 Iztrūkstot Kopienu tiesiskajam regulējumam šajā jautājumā, katras dalībvalsts tiesību sistēmas ziņā ir noteikt piekritīgās tiesas un tiesvedības procesuālos noteikumus, kam jānodrošina tiesību, kuras tiesību subjektiem piešķir Kopienu tiesības, aizsardzība, tomēr, no vienas puses, šie noteikumi nedrīkst būt mazāk labvēlīgi par tiem noteikumiem, kas attiecas uz līdzīgām iekšēja rakstura prasībām (līdzvērtības princips) un, no otras puses, tie nedrīkst padarīt praktiski neiespējamu vai pārmērīgi grūtu to tiesību īstenošanu, kas izriet no Kopienu tiesību sistēmas (efektivitātes princips) (skat. Tiesas 1997. gada 10. jūlija spriedumu lietā C-261/95 *Palmisani*, *Recueil*, I-4025. lpp., 27. punkts, un iepriekš minēto spriedumu lietā *Courage* un *Crehan*, 29. punkts).

63 Tādējādi uz otro jautājumu lietās no C-295/04 līdz C-297/04 un trešo jautājumu lietā C-298/04 ir jāatbild, ka EKL 81. pants ir jāinterpretē tādā nozīmē, ka ikviena persona ir tiesīga atsaukties uz šajā pantā aizliegtās vienošanās vai saskaņotās darbības spēkā neesamību un pieprasīt šajā sakarā radušos zaudējumu atlīdzību gadījumos, kad pastāv cēloņsakarība starp to un nodarītajiem zaudējumiem.

64 Iztrūkstot Kopienu tiesiskajam regulējumam šajā jautājumā, katras dalībvalsts iekšējās tiesību sistēmas ziņā ir noteikt šo tiesību īstenošanas noteikumus, ieskaitot

tos, kas attiecas uz "cēloņskarības" jēdziena piemērošanu, ar nosacījumu, ka tiek ievērots līdzvērtības princips un efektivitātes princips.

Par otro jautājumu lietā C-298/04

65 Ar šo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā jautā, vai EKL 81. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka tas iestājas pret tādu valsts noteikumu kā Likuma Nr. 287/90 33. panta 2. punkts, saskaņā ar kuru trešās personas var prasīt zaudējumu atlīdzību sakarā ar Kopienas un valsts tiesību normu par konkurenci izkropļojošu vienošanos pārkāpumu citā tiesā, nevis tiesā, kurai parasti ir piekritība izskatīt (šāda apmēra) prasības, līdz ar to būtiski palielinot tiesāšanās izdevumus un tiesāšanās laiku.

Tiesai iesniegtie apsvērumi

66 *Assitalia* atzīmē, ka Likuma Nr. 287/90 33. panta 2. punkts attiecas tikai uz tām prasībām par zaudējumu atlīdzību, kuras ir balstītas uz valsts tiesību normu, ar kurām tiek (aiz)sargāta konkurence, pārkāpumu, un ka savukārt tās prasības par zaudējumu atlīdzību, kuras ir balstītas uz EKL 81. panta un EKL 82. panta pārkāpumu, iztrūkstot skaidriem juridiskiem noteikumiem, ietilpst parastās tiesas piekritībā.

67 Tādējādi, ņemot vērā principu par procesuālo autonomiju, ja valsts tiesai tiek prasīts pārbaudīt, vai attiecībā uz Likuma Nr. 287/90 33. pantu tiek ievērots līdzvērtības princips un efektivitātes princips, tai ir jāņem vērā, ka uz Kopienu tiesībām balstīta

juridiskā situācija ir labāk aizsargāta, ņemot vērā divpakāpju tiesas garantiju, salīdzinājumā ar to situāciju, kas ir balstīta uz valsts tiesībām.

68 Itālijas valdība apgalvo, ka izvēle par piekritības noteikšanu attiecīgo prāvu izskatīšanā izriet tikai no katras pašas dalībvalsts tiesību sistēmas organizācijas atbilstoši līdzvērtības principam un efektivitātes principam.

69 Komisija norāda, ka valsts tiesiskais regulējums, kas paredz atšķirīgus piekritības noteikumus tām civilprasībām, kuras ir balstītas uz Kopienas konkurences tiesību pārkāpumiem, salīdzinājumā ar tām, kuras ir piemērojamas līdzīgām iekšēja rakstura prasībām, ir saderīgs ar Kopienu tiesībām, ja pirmie noteikumi nav mazāk labvēlīgi par otrajiem un to tiesību, kas izriet no Kopienu tiesību sistēmas, īstenošana netiek padarīta par praktiski neiespējamu vai pārmērīgi grūtu.

Tiesas vērtējums

70 Vispirms attiecībā uz jautājumu par to, vai Likuma Nr. 287/90 33. panta 2. punkts attiecas tikai uz tām prasībām par zaudējumu atlīdzību, kuras ir balstītas uz valsts tiesību normu par konkurenci pārkāpumu, vai arī uz tām prasībām par zaudējumu atlīdzību, kuras ir balstītas uz EKL 81. panta un EKL 82. panta pārkāpumu, Tiesai nav nedz jāinterpretē valsts tiesības, nedz arī jāpārbauda to piemērošana šajā gadījumā (skat. it īpaši Tiesas 1996. gada 24. oktobra spriedumu lietā C-435/93 *Dietz*, *Recueil*, I-5223. lpp., 39. punkts, un 2006. gada 19. janvāra spriedumu lietā C-265/04 *Bouanich*, Krājums, I-923. lpp., 51. punkts).

71 Tad, kā tas izriet no šī sprieduma 62. punkta, iztrūkstot Kopienu tiesiskajam regulējumam šajā jautājumā, katras dalībvalsts iekšējās tiesību sistēmas ziņā ir

noteikt piekritīgās tiesas un tiesvedības procesuālos noteikumus, kam jānodrošina tiesību, kuras tiesību subjektiem piešķir Kopienu tiesības, aizsardzība, tomēr, no vienas puses, šie noteikumi nedrīkst būt mazāk labvēlīgi par tiem, kas attiecas uz līdzīgām iekšēja rakstura prasībām, (līdzvērtības princips) un, no otras puses, tie nedrīkst padarīt praktiski neiespējamu vai pārmērīgi grūtu to tiesību īstenošanu, kas izriet no Kopienu tiesību sistēmas (efektivitātes princips).

72 Tādējādi uz otro lietā C-298/04 uzdoto jautājumu jāatbild, ka, iztrūkstot Kopienu tiesiskajam regulējumam šajā jautājumā, katras dalībvalsts iekšējās tiesību sistēmas ziņā ir noteikt tiesas, kurām ir piekritīgas prasības par zaudējumu atlīdzību, kas balstītas uz Kopienu tiesību normu par konkurenci, pārkāpumu, un tiesvedības procesuālos noteikumus, kam jānodrošina tiesību, kuras tiesību subjektiem piešķir Kopienu tiesības, aizsardzība, tomēr, no vienas puses, šie noteikumi nedrīkst būt mazāk labvēlīgi par tiem noteikumiem, kas attiecas uz līdzīgām iekšēja rakstura prasībām, un, no otras puses, tie nedrīkst padarīt praktiski neiespējamu vai pārmērīgi grūtu tiesību par to zaudējumu atlīdzību īstenošanu, kas nodarīti EKL 81. pantā aizliegtās vienošanās vai darbības rezultātā.

Par trešo jautājumu lietās no C-295/04 līdz C-297/04 un par ceturto jautājumu lietā C-298/04

73 Ar šo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā jautā, vai EKL 81. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka tas iestājas pret valsts tiesību normu, saskaņā ar kuru prasības par tādu zaudējumu atlīdzību, kas nodarīti EKL 81. pantā aizliegtās vienošanās vai darbības rezultātā, noilguma termiņš sākas dienā, kad lēmums par aizliegto vienošanos vai saskaņoto darbību ticis pieņemts.

Tiesai iesniegtie apsvērumi

74 *Assitalia* atzīmē, ka atbilstoši principam par procesuālo autonomiju valsts tiesas ziņā, ievērojot līdzvērtības principu un efektivitātes principu, ir noteikt atbilstoši savai tiesību sistēmai, kādi ir noilguma termiņi un to piemērošanas noteikumi (skat. Tiesas 1995. gada 14. decembra spriedumu lietā C-312/93 *Peterbroeck, Recueil*, I-4599. lpp.).

75 Itālijas valdība apgalvo, ka, tikai sākot ar dienu, kad ir ticis pieņemts lēmums par aizliegto vienošanos, aizsardzība pret no tās izrietošajām negatīvajām sekām ir efektīva. Tādējādi, tikai sākot no tā brīža, sākas noilguma termiņš prasībai par zaudējumu atlīdzību, kas balstīta uz EKL 81. pantu.

76 Komisija apgalvo, ka, iztrūkstot Kopienu tiesību normām šajā jautājumā, atbilstoši katras dalībvalsts tiesību sistēmai tiek regulēti tādi jautājumi kā noilguma termiņa beigšanās prasību celšanai, kuras ir balstītas uz Kopienas tiesību normu par konkurenci pārkāpumiem, tiktāl, ciktāl šis termiņš nav mazāk labvēlīgs par termiņu, kāds piemērojams līdzīgām iekšēja raktura prasībām, un ar to privātpersonu tiesību, kas izriet no Kopienu tiesību sistēmas, īstenošana netiek padarīta par praktiski neiespējamu vai pārmērīgi grūtu.

Tiesas vērtējums

77 Kā tas tika atgādināts šī sprieduma 62. punktā, iztrūkstot Kopienu tiesiskajam regulējumam šajā jautājumā, katras dalībvalsts tiesību sistēmas ziņā ir noteikt

tiesvedības procesuālos noteikumus, kam jānodrošina tiesību, kuras tiesību dalībniekiem piešķir Kopienu tiesības, aizsardzība, ar nosacījumu, ka šajos noteikumos tiek ievērots līdzvērtības princips un efektivitātes princips.

78 Ar valsts tiesību normu, saskaņā ar kuru prasības par zaudējumu atlīdzību noilguma termiņš sākas dienā, kad lēmums par aizliegto vienošanos vai saskaņoto darbību ticis pieņemts, tiesību prasīt aizliegtās vienošanās vai saskaņotas darbības rezultātā radušos zaudējumu atlīdzību īstenošana varētu tikt padarīta praktiski neiespējama, it īpaši, ja šajā valsts tiesību normā ir paredzēts īss noilguma termiņš un tas, ka šis termiņš nevar tikt apturēts.

79 Šādā situācijā turpinātu vai atkārtotu pārkāpumu gadījumā nav izslēgts, ka noilguma termiņš beidzas pirms pārkāpuma izbeigšanas, un šādā gadījumā nevienai personai, kura ir cietusi zaudējumus pēc noilguma termiņa beigšanās, nav iespējams celt prasību.

80 Valsts tiesai ir jāpārbauda, vai tā tas ir gadījumā ar attiecīgo valsts tiesību normu pamata lietā.

81 Tādējādi uz trešo jautājumu lietās no C-295/04 līdz C-297/04 un uz ceturto jautājumu lietā C-298/04 ir jāatbild, ka, iztrūkstot Kopienu tiesiskajam regulējumam šajā jautājumā, katras dalībvalsts iekšējās tiesību sistēmas ziņā ir noteikt noilguma termiņu tiesībām prasīt zaudējumu, kas nodarīti EKL 81. pantā aizliegtās vienošanās vai darbības rezultātā, atlīdzību ar nosacījumu, ka šajos noteikumos tiek ievērots līdzvērtības princips un efektivitātes princips.

82 Šajā ziņā valsts tiesai ir jāpārbauda, vai valsts tiesību norma, saskaņā ar kuru noilguma termiņš prasībai par tādu zaudējumu atlīdzību, kas nodarīti EKL 81. pantā

aizliegtās vienošanās vai darbības rezultātā, sākas dienā, kad lēmums par šo aizliegto vienošanos vai darbību ticis pieņemts, it īpaši, ja šī valsts norma paredz gan īsu noilguma termiņu, gan to, ka tas nevar tikt apturēts, nepadara tiesību prasīt zaudējumu atlīdzību īstenošanu praktiski neiespējamu vai pārmērīgi grūtu.

Par ceturto jautājumu lietās no C-295/04 līdz C-297/04 un piekto jautājumu lietā C-298/04

83 Ar šo jautājumu iesniedzējtiesa pēc būtībā jautā, vai EKL 81. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka tas nosaka valsts tiesām pienākumu piešķirt tādu zaudējumu atlīdzību, kam piemīt soda raksturs, lai [zaudējumu] atlīdzība būtu lielāka par ekonomisko ieguvumu, ko ir ieguvis uzņēmums, kas ir pārkāpis šo noteikumu, un tādējādi atturētu no lēmumu par tajā aizliegto vienošanos pieņemšanas vai darbību veikšanas.

Tiesai iesniegtie apsvērumi

84 *Assitalia* norāda, ka jautājums par tādas atlīdzības atzīšanu trešām personām, kam piemīt soda raksturs, sakarā ar zaudējumiem pret konkurenci vērstas darbības dēļ atkal ietilpst procesuālās autonomijas principā. Tiktāl, ciktāl patiešām nepastāv nekāds Kopienas tiesiskais regulējums jautājumā par zaudējumu atlīdzību, kam piemīt soda raksturs, katras dalībvalsts iekšējās tiesību sistēmas ziņā ir noteikt kritērijus, kas ļauj noteikt atlīdzības apmēru, tomēr ievērojot līdzvērtības principu un

efektivitātes principu (šajā sakarā skat. Tiesas 1996. gada 5. marta spriedumu apvienotajās lietās C-46/93 un C-48/93 *Brasserie du pêcheur* un *Factortame*, *Recueil*, I-1029. lpp., 89. un 90. punkts).

85 Itālijas valdība apgalvo, ka atlīdzība, kam piemīt soda raksturs, nav pazīstama Itālijas tiesību sistēmā un tā nav saistīta ar zaudējumu atlīdzības institūtu. Šī pēdējā ir paredzēta kā pasākums cietušās puses ciesto un pierādīto zaudējumu atlīdzināšanai. Tai nevienā gadījumā nevar būt soda vai represīvā funkcija, jo šāda funkcija ietilpst likuma jomā.

86 Vācijas valdība uzskata, ka uz šo jautājumu ir jāatbild noliedzoši.

87 Saskaņā ar Austrijas valdības teikto, lai garantētu EKL 81. panta piemērošanu, tāda zaudējumu atlīdzība, kam piemīt soda raksturs, pēc tiesas iniciatīvas nav jāpiešķir attiecīgajām trešām personām, kas ir cietušas zaudējumus, jo personas, kura ir cietusi zaudējumus, iedzīvošanās [šajā sakarā] ne vien nav paredzēta, bet arī nav nepieciešama. Lielākajā daļā dalībvalstu tiesību sistēmu netiek paredzētas šāda veida juridiskas sekas par EKL 81. panta 1. punkta pārkāpumu. Drīzāk šajās sistēmās ir paredzētas tiesības uz kompensāciju un aizliegumu, kas ir pietiekami EKL 81. panta efektīvai īstenošanai.

88 Komisija uzskata, ka, iztrūkstot Kopienu tiesiskajam regulējumam šajā jautājumā, katras dalībvalsts tiesību sistēma ir tā, kurā tiek regulēti tādi jautājumi kā zaudējumu, kas izriet no Kopienas konkurences tiesību normu pārkāpumiem, atlīdzība ar nosacījumu, ka šādā gadījumā zaudējumu atlīdzība cietušajai personai nav mazāk labvēlīgāka nekā atlīdzība, kādu tā varētu iegūt, izvirzot analogas iekšēja rakstura prasības.

Tiesas vērtējums

89 Kā tas izriet no pastāvīgās judikatūras, valsts tiesām, kuras ir tiesīgas savas kompetences ietvaros piemērot Kopienu tiesību normas, ir jānodrošina šo tiesību normu pilnīga iedarbība un jāaizsargā tiesības, ko tās piešķir privātpersonām (skat. it īpaši Tiesas 1978. gada 9. marta spriedumu lietā 106/77 *Simmenthal*, *Recueil*, 629. lpp., 16. punkts; 1990. gada 19. jūnija spriedumu lietā C-213/89 *Factortame* u.c., *Recueil*, I-2433. lpp., 19. punkts, un iepriekš minēto spriedumu lietā *Courage* un *Crehan*, 25. punkts).

90 Kā tas ir minēts šī sprieduma 60. punktā, EKL 81. panta pilnīgā iedarbība un it īpaši tā 1. punktā minētā aizlieguma lietderīgā iedarbība varētu tikt apdraudēta, ja neviena persona nevarētu prasīt atlīdzināt zaudējumus, kas radušies tāda līguma vai darbības, kas var ierobežot vai izkropļot konkurenci, rezultātā.

91 Šādu tiesību esamība pastiprina Kopienu tiesību normu par konkurenci operatīvo raksturu un kavē līgumus vai vienošanās, bieži slēptas, kas var ierobežot vai (iz) kropļot konkurenci. Šajā aspektā prasības par zaudējumu atlīdzību valsts tiesās var nozīmīgi veicināt efektīvas konkurences saglabāšanu Kopienā (iepriekš minētais spriedums lietā *Courage* un *Crehan*, 27. punkts).

92 Attiecībā uz zaudējumu atlīdzības piešķiršanu un potenciālo iespēju piešķirt tādu zaudējumu atlīdzību, kam piemīt soda raksturs, iztrūkstot Kopienu tiesiskajam regulējumam šajā jautājumā, katras dalībvalsts iekšējās tiesību sistēmas ziņā ir noteikt noilguma termiņu zaudējumu, kas nodarīti EKL 81. pantā aizliegtās vienošanās vai darbības rezultātā, atlīdzības prasībām ar nosacījumu, ka šajos noteikumos tiek ievērots līdzvērtības princips un efektivitātes princips.

93 Šajā ziņā, pirmkārt, saskaņā ar līdzvērtības principu ir jābūt iespējamam piešķirt speciālo zaudējumu atlīdzību, tādu kā atlīdzība par zaudējumiem, kam piemīt soda raksturs, atbilstoši prasībām, kuras ir balstītas uz Kopienu tiesību normām par konkurenci, ja šādu zaudējumu atlīdzību ir iespējams piešķirt līdzīgu prasību, kuras ir balstītas uz valsts tiesību normām, ietvaros (šajā sakarā skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *Brasserie du pêcheur* un *Factortame*, 90. punkts).

94 Tomēr saskaņā ar pastāvīgo judikatūru Kopienu tiesības neveido šķērsli valstu tiesu rūpēm par to, lai tiesību, kuras garantē Kopienu tiesību sistēma, aizsardzība neradītu nepamatotu prasītāju iedzīvošanos (skat. it īpaši Tiesas 1979. gada 4. oktobra spriedumu lietā 238/78 *Ireks-Arkady*/Padome un Komisija, *Recueil*, 2955. lpp., 14. punkts; 2000. gada 21. septembra spriedumu apvienotajās lietās C-441/98 un C-442/98 *Michaïlidis*, *Recueil*, I-7145. lpp., 31. punkts, un spriedumu iepriekš minētajā lietā *Courage* un *Crehan*, 30. punkts).

95 Otrkārt, no efektivitātes principa un ikvienas personas tiesībām prasīt zaudējumu atlīdzību, kas radušies tāda līguma vai darbības, kas var ierobežot vai izkropļot konkurenci, rezultātā, izriet, ka personām, kuras ir cietušas zaudējumus, jāvar prasīt atlīdzināt ne vien faktiskos zaudējumus (*damnum emergens*) bet arī negūto peļņu (*lucrum cessans*), kā arī procentu maksājumus.

96 Pilnīga negūtās peļņas izslēgšana no atlīdzināmiem zaudējumiem nevar tikt pieļauta Kopienu tiesību pārkāpuma gadījumā, jo tieši ekonomiska un komerciāla veida strīdos šādas pilnīgas negūtās peļņas izslēguma rezultātā zaudējumu atlīdzināšanu varētu padarīt faktiski neiespējamu (skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *Brasserie du pêcheur* un *Factortame*, 87. punkts, un Tiesas 2001. gada 8. marta spriedumu apvienotajās lietās C-397/98 un C-410/98 *Metallgesellschaft* u.c., *Recueil*, I-1727. lpp., 91. punkts).

97 Attiecībā uz procentu maksājumiem Tiesa 1993. gada 2. augusta sprieduma lietā C-271/91 *Marshall* (*Recueil*, I-4367. lpp.) 31. punktā ir norādījusi, ka to piešķiršana atbilstoši piemērojamām valsts tiesību normām ir būtiska atlīdzības sastāvdaļa.

98 No tā izriet, ka uz ceturto jautājumu lietās no C-295/04 līdz C-297/04 un uz piekto jautājumu lietā C-298/04 ir jāatbild, ka, iztrūkstot Kopienu tiesību normām šajā jomā, katras dalībvalsts iekšējās tiesību sistēmas ziņā ir noteikt kritērijus, kas ļauj noteikt EKL 81. pantā aizliegtās vienošanās vai darbības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzības apmēru, ar nosacījumu, ka tiek ievērots līdzvērtības princips un efektivitātes princips.

99 Tādējādi, pirmkārt, saskaņā ar līdzvērtības principu tad, ja ir iespējams piešķirt speciālo zaudējumu atlīdzību kā tādu atlīdzību par zaudējumiem, kurai piemīt atturošs un soda raksturs, saistībā ar valsts prasībām, kuras ir līdzīgas prasībām, kas ir balstītas uz Kopienu tiesību normām par konkurenci, tāpat ir jābūt iespējai [šādu atlīdzību piešķirt] pēdējo minēto prasību ietvaros. Tomēr saskaņā ar pastāvīgo judikatūru Kopienu tiesības neveido šķērsli valstu tiesu rūpēm par to, lai tiesību, kuras garantē Kopienu tiesību sistēma, aizsardzība neradītu nepamatotu prasītāju iedzīvošanos.

100 Otrkārt, no efektivitātes principa un privātpersonu tiesībām prasīt zaudējumu atlīdzību, kas nodarīti tāda līguma vai darbības, kas var ierobežot vai izkropļot konkurenci, rezultātā, izriet, ka personām, kuras ir cietušas zaudējumus, jāvar prasīt ne vien faktiskos zaudējumus (*damnum emergens*), bet arī negūto peļņu (*lucrum cessans*), kā arī procentu maksājumus.

Par tiesāšanās izdevumiem

101 Attiecībā uz lietas dalībniekiem pamata lietā šī tiesvedība ir stadija procesā, kuru izskata iesniedzējtiesa, un tā lemj par tiesāšanās izdevumiem. Tiesāšanās izdevumi, kas radušies, iesniedzot apsvērumus Tiesai, un kas nav minēto lietas dalībnieku tiesāšanās izdevumi, nav atlīdzināmi.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (trešā palāta) nospriež:

1) tāda apdrošināšanas sabiedrību starpā pastāvoša aizliegtā vienošanās vai saskaņota darbība kā pamata lietā, ko veido savstarpēja informācijas apmaiņa, kā rezultātā var tikt palielinātas civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas prēmijas par transportlīdzekļu, kuģu un mopēdu izraisītajiem apdrošināšanas gadījumiem, kas nav pamatota ar tirgus apstākļiem, kas ir valsts tiesību normu par konkurenci pārkāpums, var būt arī EKL 81. panta pārkāpums, ja, ņemot vērā attiecīgā valsts tirgus raksturīgās pazīmes, pastāv pietiekama ticamības pakāpe, ka attiecīgā aizliegtā vienošanās vai saskaņotā darbība varētu tieši vai netieši, šobrīd vai potenciāli ietekmēt šīs apdrošināšanas polišu pārdošanu attiecīgajā dalībvalstī no citu dalībvalstu tirgus dalībnieku puses un ka šī ietekme ir nozīmīga;

2) EKL 81. pants ir jāinterpretē tādā nozīmē, ka ikviena persona ir tiesīga atsaukties uz šajā pantā aizliegtās vienošanās vai saskaņotās darbības spēkā neesamību un pieprasīt šajā sakarā radušos zaudējumu atlīdzību gadījumos, kad pastāv cēloņsakarība starp to un nodarītajiem zaudējumiem.

Iztrūkstot Kopienu tiesiskajam regulējumam šajā jautājumā, katras dalībvalsts iekšējās tiesību sistēmas ziņā ir noteikt šo tiesību īstenošanas

noteikumus, ieskaitot tos, kas attiecas uz "cēloņskarības" jēdziena piemērošanu, ar nosacījumu, ka tiek ievērots līdzvērtības princips un efektivitātes princips;

3) **iztrūkstot Kopienu tiesiskajam regulējumam šajā jautājumā, katras dalībvalsts iekšējās tiesību sistēmas ziņā ir noteikt piekritīgās tiesas, kurām ir piekritīgas prasības par zaudējumu atlīdzību, kas pamatotas ar Kopienu tiesību normu par konkurenci pārkāpumu, un šo prasību procesuālos noteikumus, ar nosacījumu, ka šie attiecīgie noteikumi nav mazāk labvēlīgi par tiem noteikumiem, kas attiecas uz prasībām par zaudējumu atlīdzību, kuras ir pamatotas ar valsts tiesību normu par konkurenci pārkāpumu, un ka minētās valsts tiesību normas nepadara praktiski neiespējamu vai pārmērīgi grūtu tiesību prasīt zaudējumu, kas nodarīti EKL 81. pantā aizliegtās vienošanās vai darbības rezultātā, atlīdzību īstenošanu;**

4) **iztrūkstot Kopienu tiesiskajam regulējumam šajā jautājumā, katras dalībvalsts iekšējās tiesību sistēmas ziņā ir noteikt noilguma termiņu tiesībām prasīt tādu zaudējumu atlīdzību, kas nodarīti EKL 81. pantā aizliegtās vienošanās vai darbības rezultātā, ar nosacījumu, ka šajos noteikumos tiek ievērots līdzvērtības princips un efektivitātes princips.**

Šajā ziņā valsts tiesai ir jāpārbauda, vai valsts tiesību norma, saskaņā ar kuru noilguma termiņš prasībai par tādu zaudējumu atlīdzību, kas nodarīti EKL 81. pantā aizliegtās vienošanās vai darbības rezultātā, sākas dienā, kad šī aizliegtā vienošanās vai darbība tikusi īstenota, it īpaši, ja šī valsts norma paredz gan īsu noilguma termiņu, gan to, ka tas nevar tikt apturēts, nepadara tiesību prasīt nodarīto zaudējumu atlīdzību īstenošanu praktiski neiespējamu vai pārmērīgi grūtu;

5) iztrūkstot Kopienu tiesību normām šajā jomā, katras dalībvalsts iekšējās tiesību sistēmas ziņā ir noteikt kritērijus, kas ļauj noteikt EKL 81. pantā aizliegtās vienošanās vai darbības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzības iznākumu, ar nosacījumu, ka tiek ievērots līdzvērtības princips un efektivitātes princips.

Tādējādi, pirmkārt, saskaņā ar līdzvērtības principu tad, ja ir iespējams piešķirt speciālo zaudējumu atlīdzību kā tādu atlīdzību par zaudējumiem, kurai piemīt atturošs un soda raksturs saistībā ar prasībām, kuras līdzīgas prasībām, kas ir balstītas uz Kopienu tiesību normām par konkurenci, tāpat ir jābūt iespējai [šādu atlīdzību piešķirt] pēdējo minēto prasību ietvaros. Tomēr saskaņā ar pastāvīgo judikatūru Kopienu tiesības neveido šķērsli valstu tiesu rūpēm par to, lai tiesību, kuras garantē Kopienu tiesību sistēma, aizsardzība neradītu nepamatotu prasītāju iedzīvošanos.

Otrkārt, no efektivitātes principa un privātpersonu tiesībām prasīt zaudējumu, kas nodarīti tāda līguma vai darbības, kas var ierobežot vai izkropļot konkurenci, rezultātā, atlīdzību izriet, ka personām, kuras ir cietušas zaudējumus, jāvar prasīt ne vien faktiskos zaudējumus (*damnum emergens*), bet arī negūto peļņu (*lucrum cessans*), kā arī procentu maksājumus.

[Paraksti]